

Setè
Premi de
Periodisme
d'Investigació

RAMON
BARNILS

La dotació del premi serà de 3.333 euros.
Els treballs, inèdits i escrits en català hauran de presentar-se
al setmanari EL TEMPS abans del 30 de setembre de 2007
per correu ordinari:
Octubre Centre de Cultura Contemporània
c/ Sant Ferran 12, 46001 València

o per correu electronic:
premi.barnils@eltemps.net

L'obra guanyadora serà publicada al setmanari EL TEMPS

El premi es farà públic durant el sopar de lliurament
dels XXVI Premis Octubre que tindrà lloc a València
el 27 d'octubre de 2007

Per a més informació:
Octubre Centre de Cultura Contemporània
c/ Sant Ferran 12
46001 València
Tel. 963 535 100
premi.barnils@eltemps.net
www.eltemps.cat

Quin origen tenen els cursos de llengua de Lo Rat Penat?

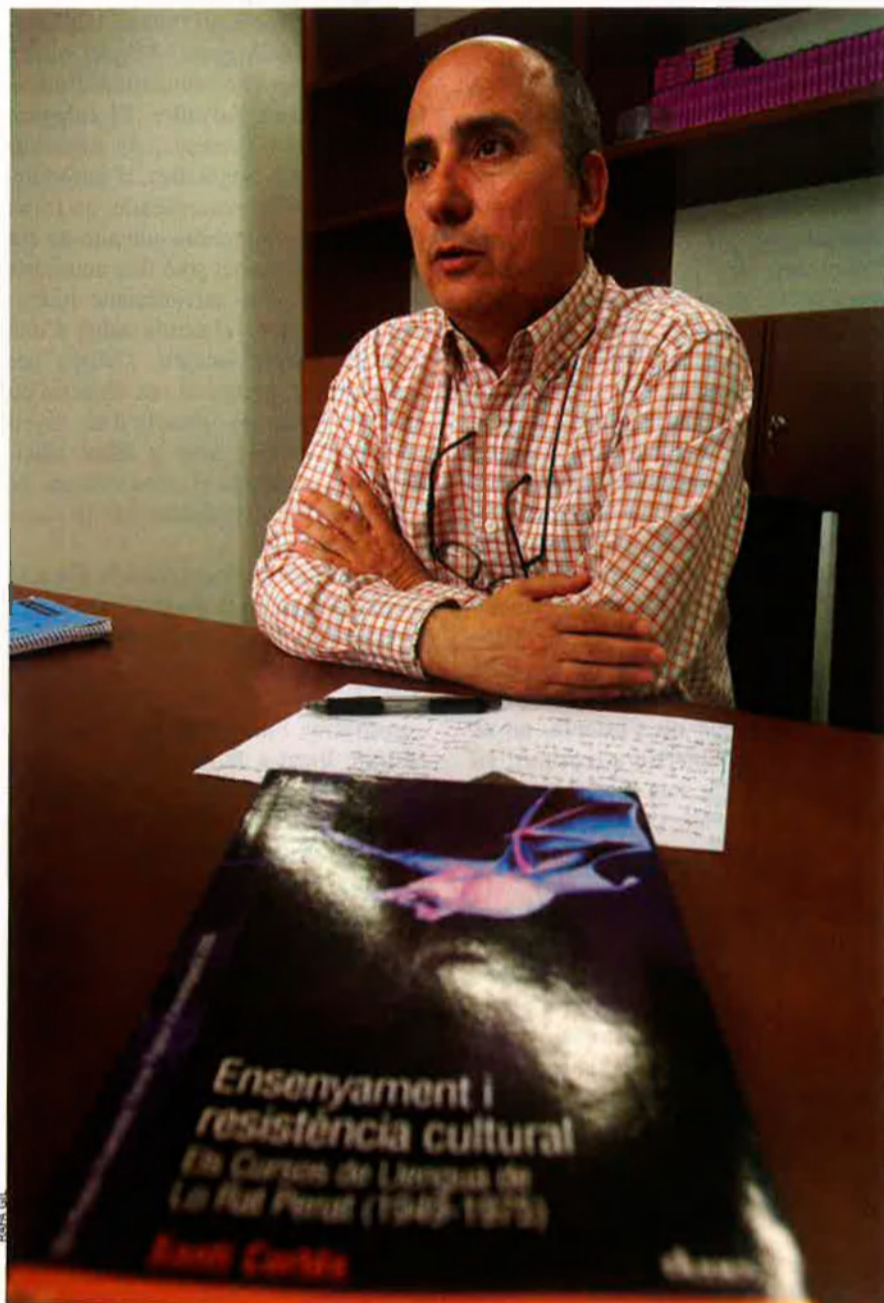
—La implantació del franquisme ho va enfonsar tot. Només deixà surar Lo Rat Penat, perquè era una societat no gens reivindicativa, devota i favorable a la nova situació. I fou així, almenys fins a les acaballes dels quaranta, quan un seguit de fets afavoriren un canvi i, més endavant, la creació dels cursos. D'una banda, el règim de Franco havia entrat en una fase d'acostament a les democràcies occidentals, raó per la qual es féu, diguem-ne, més tolerant. D'una altra, dins el Rat aparegué un moviment de renovació encapçalat pels dirigents més il·lustrats: Teodor Llorente Falcó, Martí Domínguez, Francesc Soriano Bueso, que donaren la presidència a Manuel González Martí. Aquest era un valencianista conservador, expert en tasques de govern ratpenatistes, bon amic de les autoritats, especialment del falangista Blas Pérez (aleshores ministre de Governació) i bon amic també dels valencianistes republicans moderats. Amb Carles Salvador, per exemple, mantenia una gran confiança, i és per això que quan Salvador va presentar-li la possibilitat d'organitzar classes de català al Rat, el president, prèvia consulta al ministre, va accedir-hi. Ara bé, no tots hi estigueren d'acord. El governador civil va oposar-s'hi, però s'ho hagué d'empassar. Amb tot, féu mans i mànigues perquè allò no proliferés i es quedés en una simple distracció de gent desfasada. Sortosament, les coses no foren com ell volia.

—Quina importància han tingut els cursos de català de Lo Rat Penat?

—Han estat fonamentals, tant per al valencianisme d'aleshores com per al del futur. Si les Normes de Castelló representen el punt de partida de la normativització, les classes del Rat són l'equivalent quant a la normalització. Constitueixen la primera temptativa d'ensenyament del català durant la dictadura. S'iniciaren el 1949, amb la intenció d'omplir el buit deixat per l'ensenyament oficial i també per reprendre la tasca de conscienciació valencianista. Ja en aquella època horrible oferien l'oportunitat d'aprendre l'idioma, de fer excursions pel país, de conèixer el patrimoni de la ciutat, d'obtenir una formació cívica i patri-

“Els cursos de Lo Rat Penat foren els cursos de llengua dels Països Catalans”

Santi Cortés (el Puig, Horta, 1954) és doctor en filologia catalana i catedràtic d'ensenyament secundari. Autor de diversos estudis sobre el País Valencià durant el franquisme i sobre l'exili de 1939, el seu treball 'Ensenyament i resistència cultural. Els cursos de llengua de Lo Rat Penat (1949-1975)' (Denes editorial) fou guanyador del XII Premi Francesc Ferrer Pastor d'investigació, de l'any 2005.

òtica. Significaren un lloc de trobada i llibertat enmig d'un erm immens.

Més tard, quan s'hi matricularen els Tàrrega, Codonyer, Bargues, Sáez (un dels grups més inquiets del valencianisme contemporani), s'hi van gestar iniciatives com la difusió del llibre valencià o els aplecs de la joventut. També la colla següent, integrada per mestres –Pilar Calatayud, Carme Miquel, Ferran Zurriaga–, edità la revista Escola i han estat els impulsors de la introducció del valencià a l'ensenyament. Un tercer grup, amb gent com Enric Ferrer, Josep Vicent Maroto i Martí Bodí, possibilitaren la fundació del Centre Carles Salvador.

Sí que tingueren importància. Allí s'originaren experiències que encara perviuen, allí se sembrà una llavor de futur i en aquelles classes del Rat (tant si eren presencials com per correspondència) s'han format la gran majoria dels valencianistes que ara s'acosten o passen dels cinquanta, entre els quals trobaríem professors, dirigents polítics, escriptors, economistes, fotògrafs, empresaris, etcètera. El còmput d'alumnes que hi estudiaren, entre 1949 i 1975, va ultrapassar els 12.000.

Tornant a la repercussió: fixeu-vos que no hi ha hagut cap testimoni que haja menyspreat les classes. Ben al contrari, han estat elogiades perquè, segons els uns, evitaren “el temut naufragi de la llengua”, i salvaren, segons els altres, “l'immens patrimoni de les Normes de Castelló”. Fins i tot Fuster

i Sanchis Guarnier, tan poc sospitosos de ratpenatisme, lloaren la tasca feta. I és perquè els anys cinquanta i seixant constituïren l'època de més fecunditat del Rat, que visqué aleshores una època daurada, de prestigi creixent entre els sectors més avançats, de manera que ja no era vist com una societat dialectalista, sinó com un centre d'estudis solvent i atraient.

—**A més de Carles Salvador, quins són els altres noms dels cursos?**

—Salvador no hi hauria reeixit sense l'ajut de la seua colla d'amics, els vells republicans, com ara Enric Soler Godes, Josep Giner, Enric Valor, Ismael Rosselló, Enric Matalí, que li feren costat i foren capaços de transformar la Secció de Filologia del Rat en una entitat de la resistència. De bon començament, s'hi afegiren també Ferrer i Pastor, mossèn Sorribes i Vicent Ferrís. I tots plegats feren possible el somni d'uns cursos de català en un context de circumstàncies adverses. Adverses, perquè, tot i la tolerància, les autoritats locals no els veien amb bons ulls i les amenaces podien acomplir-se amb qualsevol pretext.

Cal recordar que a Catalunya i les Illes era impensable la creació de classes de català. Això explica que catalans, illencs i fins alguns algueresos s'hi matricularen per correspondència, de manera que durant un temps aquests cursos es convertiren en els cursos de llengua dels Països Catalans.

—**Malgrat la permissivitat de què parleu, aquells cursos no deixaven de ser els cursos d'una llengua proscripita...**

—És clar. El fet de matricular-se en l'estudi d'un "dialecto antiespañol" representava una manifestació d'anti-franquisme que les autoritats podien aprofitar tal com els convingués. No hi hagué detencions, si bé el govern civil tenia fixats els "regionalistas". Als mandataris no els feia fred ni calor que una porció insignificant de gent s'interessés per a aprendre a escriure bé una llengua minoritària, sense futur. El control era total: se sabia qui hi assistia, però deixaven fer perquè allò era un reducte, no representava cap perill. I el fet és que s'hi anaven covant partits polítics, grups d'agitació, moviments de renovació, editors, escriptors, professors, patriotes... Però com que era una cosa que no s'estenia, no es convertí en un objectiu a reprimir; en tot cas a mantenir sota sospita.

S'ha dit que els cursos no representaven la resistència atès que foren autoritzats. Crec, al contrari, que sí, perquè aquesta era la percepció que en tenien els protagonistes i posteriorment els estudiosos. Ferrer Pastor deia que tots els qui es preocupaven per la cultura van viure en una situació de resistència, i Francesc de Paula Burguera i Francesc Pérez Moragón els han considerats com una estratègia més de Salvador per a resistir. A fi de comptes

es proposaren objectius oposats a la manipulació franquista i contribuïren a estendre la inquietud per l'aprenentatge de la llengua pròpia al màxim possible de gent. A més, crearen un germen que després s'ha expandit i ha donat lloc al nacionalisme polític. Crec que qualsevol aproximació a la cultura dels valencians sota el franquisme haurà de parlar-ne, per saber on ha radicat una de les fonts originàries del valencianisme actual. Deia adés que han estat el lloc on s'han format bona part dels mestres històrics i dels defensors de la llengua, els quals han creat després el Secretariat de l'Idioma, el Centre Carles Salvador, les escoles valencianes...

—**Si bé les institucions deixaven fer, sí que fou objecte del rebuig del rebuig del Grup Torre...**

—El grup Torre no volgué implicar-s'hi. Els seus dirigents—Miquel Adlert i Xavier Casp—no compartien l'estratègia de Carles Salvador. El culpaven de rendir-se a l'enemic, de fomentar l'anticorrecció lingüística, d'introduir-se en una entitat reaccionària; no foren capaços de comprendre que allò no era col·laboracionisme, sinó una maniobra d'infiltració. Els salvadorians busquen l'eficàcia, no el cercle reduït d'una capelleta d'intel·lectuals. Cedien per assolir fruits, perquè el seu objectiu no eren els contactes literaris d'alt nivell amb el Principat, sinó la labor callada d'anar estenent el coneixement de l'idioma i el desvetllament de la consciència nacional.

—**I quina és la importància per a la nostra llengua i la nostra cultura de la figura de Carles Salvador?**

—Es primordial. Després de les Normes de Castelló, els cursos del Rat constituïren l'altra gran fita del procés històric lligat a la normalització idiomàtica dels valencians, i en tots dos casos trobem Carles Salvador com a protagonista destacat. Si el bon mestre de Benassal no hagués tingut l'ocurrència dels cursos, el procés de valencianització no s'hauria estès entre tanta gent ni arreu del País Valencià. Potser, tot emulant Catalunya, s'haurien impartit classes clandestinament en parròquies o domicilis privats, però no haurien tingut les mateixes conseqüències.

Borja Català